

Franquisme i poder polític a Granollers (1939-1975)

JOAN GARRIGA I ANDREU

La dictadura franquista a Granollers, i el seu desenvolupament a través de la vida quotidiana sota el control de diversos òrgans de poder polítics, és el motiu d'anàlisi d'un treball sobre aquesta ciutat vallesana oriental i una mostra de les variables que intervenen en les interpretacions i reaccions sobre un període de la nostra història més recent.

ESTUDI I DEBAT SOBRE ELS ANYS DE LA DICTADURA

Calia investigar el que succeí durant aquest període, en una ciutat com Granollers? Era necessari aprofundir la investigació per demostrar la incidència del règim i del sistema en els organismes institucionals, però també en els sectors de producció, culturals i, en definitiva, en la vida quotidiana? Calia divulgar l'estudi? En fi, en la línia seguida per altres historiadors vam optar per capbussar-nos, ordenar, transcriure i publicar un estudi del període, en una ciutat que passà de 14.678 habitants l'any 1939 a 36.366 el 1975 (en l'actualitat supera els 56.000) i que sens dubte visqué transformacions importants.¹ Les opinions sobre el treball i la sorpresa per moltes de les dades aparegudes han palesat l'interès per una temàtica que ha generat, fins ara, més posicions a favor del seu estudi i publicació que en contra. I en aquest darrer cas, de manera força residual i amb un discurs gens innovador.

LES HIPÒTESIS DE TREBALL I LA RECERCA DOCUMENTAL

Algunes de les hipòtesis formulades abans d'entrar de ple en l'estudi eren aquestes: *a)* Que Granollers visqué una profunda transformació i pagà un alt cost humà durant la Guerra Civil. *b)* Que la repressió portada a terme per les autoritats franquistes va ser especialment dura durant els primers anys de la dictadura i perllongada durant tot el període. *c)* Que sovintejaven els lligams de poder, contrapoder i formes de repressió, entre individus, famílies i grups socials i polítics, en un continu històric que arrencava a inicis de segle XX i arribava fins a les portes de la Segona República (destaquen algunes activitats puntuals dels carlins), continuava durant aquesta (Fets d'Octubre de 1934 a Granollers) i al llarg de la Guerra Civil (activitats del Comitè de Milícies antifeixistes), i entroncava amb l'inici de la dictadura (denúncies i diverses actuacions d'individus, famílies o grups que tornaven al poder o estaven vinculats amb la dictadura franquista d'ençà de 1939). *d)* Que llevat d'al-

gunes (poques) aportacions, hi havia un important desconeixement del període 1939-1975, avalat per la falta d'interpretació de la documentació i de l'estudi de la dictadura. Tot això pressuposava analitzar el franquisme en algunes de les seves formes més específiques –ideologia i doctrina, trencament amb períodes anteriors, crisis internes, comportaments socials i parafernàlia política i religiosa a través del maridatge nacionalcatòlic–, com també intentar mostrar de quina manera el poder polític va voler controlar tota l'activitat ciutadana. Com presentar-ho? Primerament, a manera de crònica de la ciutat, documentada i interpretada. Segonament, fent-ne valoracions i conclusions a través d'estudis sectorials o de comportaments socials. Destaquem-ne alguns aspectes.

1939-1943: L'ESTAT NOU, ORGANITZAT ENTORN DE LA REPRESSIÓ

L'ocupació militar de Granollers va tenir lloc amb forta presència de forces de l'exèrcit. Les primeres actuacions de la Comissió Gestora, les denúncies, depuracions i desti-

Hemeroteca Municipal JOSEP MORA de Granollers

Concentració de falangistes a la plaça de la Corona de Granollers.

tucions dels funcionaris, l'ocupació per Falange de La Unió Liberal (lloc progressista i emblemàtic de la ciutat), l'espant de la repressió generalitzada i concretada en l'exili forçat de diversos granollerins, les altes xifres d'empresonats i de soldats fills de la ciutat dispersos en camps de concentració, les notícies dels afusellats al Camp de la Bota, l'organització per a la devolució de béns a persones que els havien perdut durant la guerra i les dades sobre la falta de queviures, van ser els punts d'inflexió més incisius amb què es desenvoluparen durant els primers mesos la vida política i quotidiana. I en el disseny d'un nou sistema i d'un nou règim polític quedà ben demostrat que l'estructura falangista volia tenir-hi un paper decisiu.

També cal destacar d'aquest període l'aparició de la revista *Estilo*, l'any 1940, i la seva nova versió, *Vallés*, d'ençà de 1942. Aquests setmanaris granollerins es convertiren en els principals òrgans de difusió falangista i van ser unes eines de propaganda i d'adoctrinament eficaces per a la consolidació de la doctrina joseantoniana i de les tesis franquistes. Un llenguatge directe, dur, bel·licós, així com un grup de redactors disposats a expandir de manera constant i sistemàtica els criteris dels guanyadors, convertiren aquestes publicacions en un altaveu important del sistema. No es pot obviar, però, les pugnes interiors del rè-

gim al mateix Granollers. En efecte, d'entrada podem esmentar les denúncies de tradicionalistes a falangistes per raons diverses. En segon lloc, l'activitat contra Francesc Sagalés, investit finalment alcalde contra la seva voluntat a les acaballes de 1941 i que va ser rellevat a inicis de 1947 després que els tradicionalistes, però sobretot els falangistes, l'acusessin de no ser persona fidel ni als principis ni a la praxi política exigida en un estat de caire totalitari i ple de connotacions feixistes. En tercer lloc, la lluita dels tradicionalistes –tutelats per Marià Ganduxer i Claudi Colomer Marquès– contra els falangistes, que finalment van assolir el poder municipal el 1953.

1953-1962: LA FALANGE LOCAL AL FRONT DE L'AJUNTAMENT

Efectivament, amb el nomenament de Carles Font Llopart els falangistes van controlar, dirigir i consolidar des de l'Ajuntament el seu poder a la ciutat. Font Llopart, procedent d'una família represaliada pels comitès, era el notari més jove que havia guanyat la plaça a les oposicions estatals, i amb un bagatge falangista que amb el pas del temps es mostraria sòlid i persistent –cosa fins i tot arriscada en una època en què la Falange, ja estava prou demostrat, no havia pas de portar el timó del sistema i del règim–, va ser l'esperança del grup de militants del partit únic per fer la revolució nacionalsindicalista. Acomboiat per un equip que va estrènyer les files al seu entorn, destinà amb fermesa els seus esforços a intentar controlar grups de pressió o culturals que dis-

cutessin els seus principis, a endegar la transformació urbana de la ciutat, a remodelar el sistema de nomenaments de càrrecs municipals, a consolidar les assemblees locals del Movimiento i, de manera inequívoca, a demostrar que les essències del règim eren el millor sistema. Inesperadament, però, Font Llopart va ser cessat formalment a primers de gener de 1963 en un intricat assumpte del mateix règim, amb el referons, tot ho indica, de la família industrial Roca Umbert i la mà allargada del governador civil Matias Vega.

1963-1975: LES PUGNES PEL PODER I EL DESBALLESTAMENT DE LA DICTADURA

No seria la primera vegada ni la darrera que les pugnes dins del franquisme aflouessin a Granollers. Abans de Font Llopart, un altre alcalde, Jaume Raich, havia estat destituït, tot i que en aquest cas per un afer ben galdós i pel qual va ser processat. Sembla que la intervenció de Bravo Montero va ser decisiva en la seva caiguda en desgràcia, després d'una ascensió ràpida en el poder municipal i provincial de Raich. El cessament de Font Llopart comportà una lluita aferrissada pel poder municipal. Els falangistes no acceptaren que, després de lluitar tant per consolidar el seu domini a través de Font Llopart i del nucli dur de dins i fora de l'Ajuntament, se n'anés tot en orris. Ho pagà Joaquim Trullàs, el substitut de Font a l'alcaldia, que es va trobar amb una dura resistència interna i externa fins a fer-lo plegar al cap de pocs mesos d'haver ocupat el càrrec. Amb el nomenament de Francesc Llobet Arnan, l'alcalde que dirigí l'ajuntament des del 1963, primer per decret i d'ençà del 1964 per via ja definitiva fins al 1979, la Falange local va poder respirar tranquil·la de nou.

Ara bé, la consolidació del poder i els principis joseantonians, que sens dubte Llobet mai no abandonaria, quedarien enfocats de manera

molt diferent pel tarannà dialogant d'aquest alcalde en comparació amb la manera de fer de Font Llopart. Francesc Llobet va seguir molt directament la trajectòria de Font, perquè d'alguna manera n'era el fidel continuador. Tot i això, moltes coses estaven canviant amb el pas del temps. L'expansió de la ciutat quedava més restringida en perdre's el creixement del gran Palou –zona agrària i un dels objectius d'expansió de Font Llopart–. A més, la resposta ciutadana al sistema, especialment a partir dels inicis dels setanta, creixia amb força, en part perquè Granollers es convertí en més d'una ocasió en lloc neuràlgic de confrontació entre moviments protagonitzats per l'Assemblea de Catalunya i la resposta dràstica de les forces repressives. L'oposició, no cal menystenir-ho, també provenia de les organitzacions sindicals i polítiques i de sectors catòlics o intel·lectuals a l'empara de la revista *Granollers Comunitat Cristiana*, que s'enfrontaven decididament al poder i al control franquistes.

Amb la mort de Franco, la ciutat encara uns canvis ben complicats. Per una banda, Granollers va assistir a un intent d'evitar la pèrdua de poder polític o ideològic, a través, especialment de la revista *Vallès*, reconvertida mitjançant un joc ben hàbil en l'actual *Revista del Vallès*, que no amaga una clara referència a la seva persistència des de 1940. Per l'altra, va conviure amb la lògica presència i activitat de grups que maldaren per deixar enrere, ràpidament, la dictadura. L'anàlisi i el balanç, apuntats succintament en el treball, requereixen una altra recerca necessàriament imprescindible i aprofundida.

LES INTERPRETACIONS SOBRE L'ESTUDI

En desgranar la presència de les forces d'ocupació, l'activitat dels òrgans policials, judicials, i personals estretament vinculats amb el poder polític, es palesa la cruessa de

la repressió i el bastiment d'unes noves formes institucionals que la ciutat patí durament.² L'anàlisi de l'exercici del poder en les formes econòmiques demostra, a través de dades comparatives, la situació dels diversos sectors abans de la dictadura i com produeixen al llarg dels anys del franquisme. Penúries i canvis en una ciutat que, tanmateix, finalment se'n sortiria força bé com a conseqüència de la seva estructura econòmica diversificada.

L'anàlisi de la transformació urbana evidencia l'estret lligam entre grups de pressió i els diversos consistoris del període franquista. En una visió d'aspectes positius i altres completament negatius, s'observen les formes de creixement urbà força contestades al final del franquisme. L'apropament al poder polític i la gent mostra, per la seva banda, de quina manera la ciutat va voler ser controlada, educada, ordenada i castigada, si calia, sota els paràmetres de la dictadura i d'uns continguts joseantonians, car la força falangista va ser incisiva i omnipresent ajudada pels mitjans de difusió, especialment la revista *Vallès*.

No es pot menystenir, ja ho hem indicat, la força de la resposta ciutadana –resposta també del país– per entendre l'esberlament i l'esllanquiment del franquisme a Granollers. De tota manera, no va deixar pas fàcilment a uns canvis que encara avui manifesten elements residuals del règim franquista i que portaren el llast d'un intent, massa sovintejat, d'oblir general de la dictadura. Dades comparatives ho palesen.

La investigació –atraient, per altra banda, per la capacitat de catarsi particular i general que podia generar– espera ara que el temps vagi donant més indicis del resultat professional i sociològic. El lector, la gent, ho ha de dir. S'ha procurat fer-la a través d'unes anàlisis situades en els paràmetres actuals de la recerca i recuperació de la memòria històrica, però no vol obviar el record de les dificultats que encara

troba aquesta temàtica, en el moment d'investigar i en el moment d'exposar valoracions i conclusions.³ La porta és oberta per aprofundir més en el període, convençuts que potser ja és l'hora oficiosa i oficial d'expressar, si us plau per força i de manera general i en veu alta, que amagar la història és un exercici d'adulteració de la veritat. I a Granollers, com gairebé arreu del país, i llevat d'honroses excepcions, així s'ha anat evidenciant malgrat hagin transcorregut, a hores d'ara, prop de trenta anys de la mort del general Franco. O no? O no ha mort del tot?

Joan Garriga i Andreu
Historiador

NOTES

1. L'estudi, que en forma de llibre porta per títol *Franquisme i poder polític a Granollers (1939-1975)* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004), és una síntesi de la tesi doctoral dirigida per Borja de Riquer i Permanyer i presentada a la UAB el juny de 2000. Posteriorment a la defensa de la tesi, però abans de l'aparició del llibre esmentat, vaig fer públiques diverses dades que prepararen el terreny, més que possible, de la discussió a l'entorn del tema. Vegeu els articles apareguts a *Ponències* (Granollers: Centre d'Estudis de l'Associació Cultural, 2000) i al *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, XII, 2001).

2. A més de la documentació aportada al treball, i relacionada puntualment al llibre, a l'apèndix es relacionen diverses dades que proven a bastament el rigor i l'extensió de la repressió. Com a mostra, d'entre els milers de documents consultats a diversos arxius, cal destacar els referents als afusellats en acabar la guerra; els expedients personals, depuracions i controls policials; les dades de la Causa General, certament força voluminosa, i les referides als expedients dels granollerins processats pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques, així com les dades sobre els maçons granollerins registrats a Salamanca, i les que feien referència als membres dels consistoris.

3. Hom pot consultar les opinions o ressenyes aparegudes sobre aquest tema a la *Revista del Vallès*, i especialment a *El 9 Nou*, del Vallès Oriental, sobretot les controvèrsies mantingudes als números 1520, 1522, 1524, 1526 i 1528, dels dies 25 de febrer i 4, 11, 18 i 22 de març de 2005.